

מלוך יקדין ויהושים נפלאים מלוקט
מדברות קדשו ותורתו של
רבי דוד חי אבן עזרא שליט"א

מִי־הָרֵא

חֹזֶה־הָאֵל

חֹזֶה־הָאֵל דְּאֹרֵי־הָאֵל
יסוד חדש ונפלא על הפרשה

מדוע לא ירדו משמים אוצרות של כסף וזהב לבנין המשכן

חלילה וחס, מבלי אפשרות שיכפר עליהם חורבן הבית, לכך רצה ה' יתברך שיבנה משל ישראל דווקא, כדי שיוכל להתמשכן בעונותיהם וישפוך חמתו על עצים ואבנים ולא על ישראל.

שלא ישתמשו במעשה ניסים לחטא העגל
טעם נפלא שמעתי ממור"ר אבי הקדוש ע"ה לבאר מדוע לא ירד עם המן מן העננים זהב לעבודת המשכן, כי גלוי וידוע לפניו יתברך שעתידים לחטוא ח"ו בעגל, ואם היה יורד זהב מן השמים היו מביאים ממנו גם לעשיית העגל, ולא היה רצון לפניו שזהב הבא במעשה ניסים ישמש לחטא העגל. וכי תקשה מה זה משנה אם זה מגיע במעשה ניסים או מבני ישראל עצמם, הלא בכל מקרה זה דבר אסור וחמור כל עניינו של עגל הזהב.

אלא, כי חומרה יתירה יש בכך שדבר רוחני משמש לחטא ועוון, על דרך שהחמירה תורה מאוד שלא יעבדו ישראל עבודה זרה, ופירש האלשיך הקדוש ע"ה (לעיל כ ה) שנשמת ישראל היא 'חלק אלוה ממעל' (איוב לא ב), בבחינת 'חלקי ה' אמרה נפשי' (איכה ג כד), וכשמכניע את נשמתו הקדושה לעבודה זרה, הרי הוא כביכול כופה על המלך שישתחווה לפני אחד מעבדיו. וזהו שכתוב 'אנכי ה' אלקיך וגו', לא יהיה לך אלהים אחרים', כיון שאנכי 'אלקיך' וייחדתי שמי עליך ביותר, לכן צריך להיזהר ביותר שלא לעבוד אחר זולתו וכו', שלא יעבדו כביכול בנשמה שהיא חלק ה' יתברך. כטעם זה הטעים מור"ר אבי, שכדי שלא יבוא להשתמש במעשה ניסים שבו ניכר ביותר שמו יתברך, ואם היו לוקחים ישראל ממעשה ניסים לעגל היה זה חמור ביותר. לפיכך לא ירד הזהב מן השמים, והביאו ישראל משלהם, ואז כשהביאו זהב לחטא העגל היה זה פחות חמור מאילו היה נעשה במעשה ניסים.

כוח הכפרה מתרומת בני ישראל
פירש הרה"ק בעל ישמח משה ע"ה שבמשכן היה כוח מיוחד לכפר על ישראל, וכיון שנחרב המקדש נמחלו בכך עוונותיהם של ישראל, כמו שדרשו חז"ל (שמו"ר נא ג) על כפל הכתוב (להלן לח כא) 'משכן משכן', לומר שנתמשכן שתי פעמים בשביל עונותיהם של ישראל, וכוח הכפרה שבמשכן שורשו מכך שכל עשייתו הייתה מממונם של ישראל, לפיכך אם לא היה נעשה מתרומתם של ישראל לא היה בכוחו לכפר עליהם, והיו נידונים לכליה

אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֲתָם זָהָב וְכֶסֶף וְנִחֲשֶׁת (כה ג). התורה מאריכה מאוד בכל ענין המשכן וכליו שיהיה הכל מתרומותיהם של בני ישראל, וצריך להבין, הרי העולם ומלואו לה' המה, וגם 'לי הכסף ולי הזהב נאום ה' צבאות' (חגי ב ח), ולכאורה כמו שגילה הקב"ה למשה באהלו מחצב של סנפירינן לצורך הלוחות, וכן מצינו שהאבנים הטובות לאפוד ולחושן באו עם ענני השמים, מדוע אם כן לא הגיעו משמים אוצרות של כסף וזהב וכל הנצרך לבנין המשכן.

מִי־הָרֵא דְּפִלְיָאָה

תרומתם של כלל ישראל חביבה במרום ביותר

וְזֹאת הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֲתָם זָהָב וְכֶסֶף וְנִחֲשֶׁת. וּתְכַלֶּת וְאָרְגְּמוּן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים. וְעֵרַת תְּחָשִׁים וְעִצֵּי שִׁטִּים. שָׁמֶן לְמָאֵר בְּשִׁמִּים לְשִׁמֵּן הַמִּשְׁחָה וְלְקִטְרֵת הַסַּמִּים. אֲבָנֵי שֹׁהַם וְאֲבָנֵי מִלֹּאִים לְאֹפֶד וְלַחֹשֶׁן (כה ג-ז).

בפרשה נזכרו הדברים הנצרכים למלאכת המשכן, וסדר הזכרתם בפסוק מוקשה, כי הכתוב סידר את המשובח קודם לפחות ממנו, תחילה הזכיר את הזהב המשובח ואחריו את הכסף הפחות ממנו, וכך פוחת ויורד על זה הסדר, מלבד השנים האחרונים 'אבני השוהם' ואבני המילואים שלמרות שעולים על כולם בחשיבותם נזכרו בסוף, בעוד שמן הראוי היה להזכירם קודם לזהב הראשון.

פירש הרה"ק שר שלום מבעלזא ע"ה, שאבני השוהם ואבני המילואים היו תרומתם של הנשיאים, ואילו הזהב הכסף ושאר דברי התרומה, היו מתרומתם של כלל ישראל, ותרומתם של כלל ישראל חביבה במרום ביותר, ועל דרך שאמרו (ברכות ח). בתפילת רבים שאהובה וחביבה היא לפני המקום, משום כך נדחו האבנים היקרות ממקומם ונמנו לאחר תרומתם של ישראל.

אחר שראינו חשיבות הרבים על פני הנשיאים, שוב נבין שזהו הטעם גם שהזכיר הכתוב 'אבני שוהם' קודם ל'אבני מילואים', כי על אבני השוהם היו כתובים ששה שבטים על כל אבן, ואילו על אבני המילואים היה כתוב על כל אבן שם אחד בלבד, ולמעלת חביבות האחדות הקדים הכתוב את אבני השוהם לאבני המילואים.

ברזא דאח"ד רמזים נפלאים על סדר הפרשה

רמזים נפלאים בלחם הפנים - המלמד לפרנסת האדם

הרגל היו מגביהים את השלחן ומראים לעולי רגלים ראו חיבתכם לפני המקום שהלחם בעת סילוקו כמו בעת סידורו. יתכן לבאר החיבה שיש בנס לחם הפנים יותר משאר הניסים שנעשו במקדש, על דרך דברינו שבלחם הפנים נמצא רמז על הפרנסה, ובא בזה לומר שפעמים נראה לאדם שפרנסתו יום אחד מועטה ויום אחר מרובה ודואג על זה ומצטער, לפיכך מראים לעם ישראל עולי רגלים שהלחם אף על פי שהוא מונח על השלחן הטהור שבוע ימים עדיין הוא טרי וחם כאילו עכשיו יצא מן התנור, ולמדנו שגם הפרנסה מוכנה תמיד ומזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה עד ראש השנה, ויאמין בבורא עולם שהוא אל זן ומפרנס לכל ונותן מזון ומחיה לכל בשר כי לעולם חסדו.

סוד הצלחת נכסיו - ידיעה ברורה שהכל בהשגחה פרטית

כלל גדול נקוט בידך, ידע האדם תמיד בידיעה ברורה סוד ההצלחה בעולם הזה, עד כמה שיזכור שכל המקרים והפעולות נעשו בהשגחה פרטית מן השמים, כך יצליח בכל מעשה ידיו, וכמו שפירש השפת אמת (תצוה תרל"א ד"ה במדרש) את דברי זקנו החידושי הר"מ ע"ה בגמרא ביצה (טו): שאמרו הרוצה שיתקיימו נכסיו יטע בהן אדר שנאמר (תהלים צג ד) 'אדיר במרום ה', ופירש רש"י שם: שנאמר 'אדיר במרום', כלומר שאדר לשון קיום וחוזק, ולכך נקרא אדר. ופירשו כוונתם ביתר עומק, כלומר שיחזק עצמו לדעת שאדיר במרום ה' להבין ולהשכיל שכל מה שעובר עליו בכל עניניו בגשמיות ורוחניות הכל מהקב"ה, ואז יצליח ותשרה הברכה בכל מעשה ידיו, ויתקיימו נכסיו בשלימותם.

כן דוקא לחם הפנים שממנו באה פרנסה לישראל הוא הנמצא תמיד על השלחן ללא הפסק אפילו רגע אחד, להורות נתן בלבבות עם ישראל שה' יתברך בטובו בחן ובחסד וברחמים דואג ומזמין לחם לכל בשר בעם ישראל ולכל העולם כולו בכל עת ובכל שעה.

זמן סידור לחם הפנים בשבת קודש שהיא מקור הברכה לכל השבוע

והנה מה טוב ומה יפה שזמן סידורו וסילוקו של הלחם הוא ביום שבת קודש, כי לחם הפנים מרמז על השפע והפרנסה מן השמים כנ"ל, והלאו שבת קודש היא מקור הברכה וממנה מתברכים כל ששת ימי המעשה, וממילא היא הזמן הראוי ביותר לסדר בו את לחם הפנים שאף הוא מקור השפע. וכענין זה יש לרמז בפסוק (ויקרא כג ג) 'ששת ימים תיעשה מלאכה וביום השביעי שבת וגו', שעל ידי קדושת השבת והשפעתה תיעשה המלאכה מאליה וישרו בה ברכה ושפע בכל ימות השבוע.

חיבה יתירה בחמימות לחם הפנים - גם ממנה רמז לפרנסת האדם

חיבת יתירה נודעת לישראל במצות לחם הפנים כדאיתא בגמרא (חגיגה כו:), אמר רבי יהושע בן לוי נס גדול נעשה בלחם הפנים, כסידורו כן סילוקו, שנאמר (שמואל א' כא ז) 'לשום לחם חום ביום הלקחו', דהיינו כשהיו מניחים שתיים עשרה חלות חדשות על שלחן הטהור בשבת קודש, ובשבת שלאחריה נוטלים הכהנים את הישן ומחלקים אותו לכהני המשמר, ועל אף שזמן סילוקו הוא שבוע ימים אחר סידורו על השלחן, עדיין היה הלחם חם ממש כאילו עכשיו הניחוהו על השלחן, ובשעת

ונתת על השלחן לחם פנים לפני תמיד (כה ל). מצאנו שלשה מקומות שמוזכר בהם 'תמיד', א'. במצות הדלקת המנורה שכתוב (שם כז כ) 'להעלות נר תמיד', ב'. בענין קרבן התמיד כתוב (במדבר כח ו) 'עולת תמיד', ג'. בסידור לחם הפנים הכתוב בפרשתנו - 'ונתת על השלחן לחם פנים לפני תמיד'.

והנה הגאון רבי שלמה קלוגר ע"ה כבר דיין ועמד על ההבדל העצום שיש בין שלשה עניינים אלו, שבלחם הפנים מצותו שיהיה מונח על השלחן תמיד בכל עת ובכל שעה, ואף בשעת סידור הלחם החדש בשבת היו שני כהנים מושכים את הלחם הישן, ושנים אחרים מניחים את החדש מיד, כדי שלא ישאר השלחן אפילו רגע אחד בלא הלחם מעליו. ואילו במנורה פירש רש"י ע"ה 'נר תמיד' כל לילה ולילה קרוי תמיד, והיה חיוב שידלקו הנרות רק בלילה. ומאידך, בקרבן תמיד מצאנו שיעור שלישי שאין משמעות 'תמיד' כי אם מיום ליום, שהקריבו קרבן פעם אחת בשחרית ופעם נוספת בין הערבים.

וצריך ביאור, מדוע רק בלחם הפנים דרשו תיבת 'תמיד' כפשוטה - כל הזמן ממש, ולמה לא פירשו כך לגבי הדלקת המנורה שיהיו הנרות דולקים כל היום וכל הלילה או בענין קרבן התמיד שיקריבו קרבנות כל היום וכל הלילה.

דאגת הפרנסה מיותרת לגמרי כי הקב"ה מספק כל צרכי האדם

אך נראה לבאר על פי המצוי בדרכו של עולם, שכל דאגותיו של כל אדם כל היום על המחיה ועל הכלכלה, שאם לא ידאג אדם לעצמו מי ידאג לו, ובאמת כל הדאגה מיותרת כי הקב"ה וברוך שמו מספק צרכיו של כל אחד וכל בריה הנמצאת בעולמו, על

שויתי ה' לנגדי תמיד - כל אחד לפי דרגתו

ה' לנגדי תמיד' לכל הפחות בקביעות כמו קרבן התמיד מיום אל יום, ויראה השכינה כנגדו בזמני התפילות שהם כנגד קרבנות התמיד, פעם אחת בבוקר ופעם אחת בין הערבים, ובעזר ה' יתברך תישאר הארה והרגשה בחיות הקדושה אף לאחר זמן הרבה ולא יפול לרשות היצר כל היום, וזו ידיעה יקרה לידועה, שניתנה האפשרות שאף השפל מישראל יוכל לקיים את דברי הרמ"א בראש השולחן ערוך, ואין תוקף חסידות ככתחילתה (רוקח הקדמה), ובכך יוכל לקיים בהמשך את כל ארבעת חלקי השולחן ערוך.

זמן השינה והלילה מיוחד לדביקות הבורא
ואם אינו עומד במדרגה זו ואין ביכולת האדם להיות דבוק בבורא כל היום וכל הלילה, אזי יראה לקיים 'שויתי ה' לנגדי תמיד' על פי השיעור הניתן במנורה, שלפחות יראה השכינה לנגדו 'תמיד' בכל לילה ולילה, שגם זו מדרגת החסידים עובדי ה' יתברך שהם דבוקים בבורא אפילו בשעת השינה, ולא זו בלבד אלא דוקא בזמן השינה כשבטלו כוחות הגשמיות והגופניות אז הם משיגים ביותר את מדרגות הקדושה והדביקות.

אף השפל מישראל יקיים דברי הרמ"א
ואם גם זה קשה לו, אז יראה לקיים 'שויתי

דבר חיזוק נוסף ניתן ללמוד משלשת הפירושים בתיבת תמיד [וכפי שהבאנו בריש מאמר הקודם], שעל ידם יוכל כל אחד ואחד מישראל לקיים לפי דרגתו מה שכתב הרמ"א (או"ח סי' א ס"א) 'שויתי ה' לנגדי תמיד', כי יתכן שלצאת ידי מצוה זו יספיק להרהר במחשבה זו פעם אחת ביום, אולם לכתחילה יש לקיים דבריו כפשוטו במדרגה הגבוהה ביותר כמעלות הצדיקים שרואים השכינה נגד עיניהם ולא מפסיקים מדביקות הבורא ברוך הוא כל היום וכל הלילה ולדרגה זו צריכים אנו לשאוף.

בית המקדש שבכל יהודי

בתוכם' בתוך בני ישראל ממש, כלשונו של האלשיך שהובא לעיל: שהמשכן אין השראת שכינה בו מצד עצמו, כי אם באדם, כמה דאת אמר 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם', כי 'בתוכו' לא נאמר אלא 'בתוכם', שהוא כי היכל ה' הוא האדם וממנו יתפשט אל המשכן.

ישראל נצטוו על הקדושה כי יש בעצמותם הכח לזה

זהו יסוד הקדושה שבכל איש ואיש מישראל, שגם היום יכול להקים משכן ומקדש בתוככי ליבו, כי לכל יהודי יש חלק בקדושה, ומן השמים מוזכים כל אחד לבוא אל הקדושה, כמו שכתוב (ויקרא יט ב) 'קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלקיכם', 'קדושים תהיו' ולא 'קדושים היו', כי אינו לשון ציווי אלא לשון הבטחה, שיהיו כל ישראל קדושים, כי חיות כל יהודי היא מה' יתברך ובכך יוכל לבוא אל הקדושה.

וכפי מה שמקדש האדם עצמו זוכה להתדבק בה', כי הקב"ה לרוב קדושתו אי אפשר להתקרב אליו מבלעדי הקדושה, ולפי שהוא חפץ לקרב אליו את בני ישראל, לכן ציוה את בני ישראל להתקדש בתוספת קדושה שיהיו ראויים להידבק בה', וזהו שנאמר (שם כ כו) 'והייתם לי קדושים כי קדוש אני', כפי ההתנהגות בקדושה כך זוכים להיות 'לי להקב"ה'.

ועיקר השראת השכינה כפי עבודת בני ישראל בתורה ובמצוות, ורמז לכך בלשון הכתוב (דברים כג טו) 'כי ה' אלקיך מתהלך בקרב מחנך', ופירש **בשפת אמת** (כי תצא ד"ה בפסוק) שהילוכו של הקב"ה בעולם הוא 'בקרב מחנך', היינו כפי הנהגתם של בני ישראל, כי במעשיהם הטובים הם גורמים השראת השכינה בעולם.

כאשר איש ואשה מתנהגים

בקדושה שורה השכינה ביניהם

כן כל בית יהודי יכול להיות משכן להשראת השכינה, כמו שאמרו חז"ל (סוטה יז). 'איש ואשה שזכו שכינה שרויה ביניהם', 'זכו' היינו שזככו עצמם ומתנהגים בקדושה, שאם זכו אזי תשרה השכינה ביניהם, אך צריך שיקדש עצמו לכך כדי שתוכל השכינה לשרות בתוך ביתו, וזהו 'ועשו לי מקדש' רמז לקידוש המעשים ועל ידי כך 'ושכנתי בתוכם'.

'בתוכו' אלא 'בתוכם', דהיינו בקודש קדשים שהוא הלב, כי כפי התעוררות הלב בא התפשטות לכל המדות והנהגות.

כשעושה מעשיו בכוונה זו להשרות שכינתו בתוכו הרי שהוא מקיים כל הבריאה וכל תכלית בריאת העולמות שהיא מה שאמרו רבותינו ז"ל (תנחומא נשא טז): 'נתאוהו שיהא לו דירה בתחתונים כמו שיש בעליונים'. וכך ביאר **האלשיך** בפרשת אמור (פכ"ג): 'הוקשה לרבותינו ז"ל מה ראה יתברך לעשות עולם גשמי ועכור בארץ הלזו. על כן אמרו כי לא מהארץ עשה עיקר, כי מה הארץ, והאמנם ישב אלקים על הארץ, אך כל כונתו לא הייתה רק על בני אדם גם בני איש, כי חלק ה' נפשם, ובקיימם תורה ומצות יזדככו ויתלבנו עד מושב אלקים יהיו. וזהו מתק לשונם באומרו 'נתאוהו שתהיה לו דירה בתחתונים', ולא אמרו 'בארץ', כי על בני אדם שוכני ארץ אשר תחתונים המה כיוונו שבשבילם נברא העולם.

בני ישראל מוכנים לקדושה בעצמותם

והנה בני ישראל הוכנו לכך בעצמותם שכן מלאים הם בפנימיותם שמות קדושים, כפי שנרמז בפסוק (לעיל א א) 'ואלה שמות בני ישראל', לומר ששמות הקודש מצויים בתוכם. לפיכך מצינו שבכוח קדושת האדם לברוא מלאכים קדושים, ובכל מצוה שמקיים בורא ממנה מלאכים קדושים, וכן כל דיבור והבל קדושה היוצא מפי האדם נברא ממנו מלאך קדוש, ואפילו מחשבה טובה נברא ממנה מלאך טוב.

ועיקר הקדושה היא בעשיית המצוות בשלימות הנדרשת להם, מעשה דיבור ומחשבה, שהרי כל מצוה כוללת גם מחשבה גם דיבור וגם מעשה, וכשמשלים כל חלקי המצוה נבראים שלושה מלאכים קדושים, וזו אפוא ההוכחה כי האדם יש בפנימיותו קדושה ובכוחו לברוא מלאכים קדושים.

וכפי גילוי הקדושה באדם כך זוכה להכין בקרבו מקום משכן להשראת השכינה, ולקיים בעצמו את המצוה 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם', שעל ידי קידוש רמ"ח איברים בקיום המצוות זוכים ל'ושכנתי

ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (כה, ח). מפסוק זה למדו רבותינו ע"ה מה גדלו ועצמו מעשי איש מישראל בקיום התורה והמצוות, שבאמצעותם זוכה להשרות שכינת כבודו יתברך בעולם הזה, וכאמרו 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם' שכאשר יהודי מכין את ההכנות הנדרשות ועושה מקדש לה', זוכה לנאמר אחריו 'ושכנתי בתוכם'.

הנה ידוע **מהבעל שם טוב הקדוש ע"ה ותלמידיו**, כי התורה הינה נצחית ולא נאמרה לדור מסוים אלא נוהגת לדורי דורות בכל אחד מישראל, אם כך יש לנו להבין כיצד מקיימים מצוה זו של 'ועשו לי מקדש' בימינו אנו כאשר אין בית המקדש קיים.

קדושת המשכן והמקדש מכוח הקדושה שבבני ישראל

תחילה לכל חובה עלינו להביא ולדעת את אשר כתב **האלשיך הקדוש ע"ה** (פרק לא), וזה לשון קדשו: **שהמשכן אין השראת שכינה בו מצד עצמו כי אם באדם**, כמה דאת אמר 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם', כי 'בתוכו' לא נאמר אלא 'בתוכם', שהוא כי היכל ה' הוא האדם וממנו יתפשט אל המשכן.

עיקר השראת השכינה בתחתונים הוא באדם הנקרא 'עולם קטן'

ויש לבאר דבריו הכיצד יתכן לו לאדם להכין כלי הקודש בתוככי עצמו שבאמצעותם תשרה השכינה, הרי בבניין המשכן והמקדש נאמרו דברים הרבה שרק ע"י עשייתם באה השכינה ושורה בתוכם, אם כן האם יתכן שבהכנת האדם נפשו רוחו ונשמתו תבוא השכינה לשרות בו.

לשם כך יש לנו לשוב בראשונה לתכלית בריאתו של עולם. האדם הוא תכלית הבריאה ולכן נברא לאחר כל מעשי בראשית כדי שיקבל כוחות כולם ויסיעוהו כולם לעבוד את בוראו. ולכן מצינו שהאדם נקרא עולם קטן, וכמו שבעולם נמצאת הקדושה בקודש הקדשים כך בכל אדם יכולה שתהיה השראת השכינה בקרבו במוחו וליבו שהם ההיכל וקודש הקדשים, וכמו שכתב **השל"ה הקדוש** (שער האותיות אות למ"ד ב): **צריך הלב להיות תמיד קודש קדשים שישרה בו השכינה**, כמו שכתוב 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם', לא אמר

יצא לאור ע"י מכון אור לישירים © כל הזכויות שמורות אין להעתיק או להפיץ ללא אישור מפורש בכתב ממכון אור לישירים
עיצוב ועימוד: שוקי קנר

